

Háskóli Íslands

Hugvísindasvið

Danska

**Guldhornene af Adam Oehlenschläger,
og digtets eskatologiske budskab**

Ritgerð til BA - prófs í dönsku

Birgir Örn Guðmundsson

Kt. 160775-3519

Leiðbeinandi: Gísli Magnússon, lektor

Maí 2016

Indholdsfortegnelse:

1. Indledning, side 1.
2. Romantikken – en ny verdenssyn, side 4.
3. Det historiske miljø i Danmark omkring 1800, side 8.
4. Guldhornene og digtets eskatologi, side 10.
 - 4.1. Nogle bemærkninger om Guldhornene og guldhornene, side 10.
 - 4.2. Higen. Den forsvundne tilstand. Strofer 1-2, side 12.
 - 4.3. Fundene. Naturbevidsthedens frembrud. Strofer 3-14, side 13.
 - 4.4. Epilog. Naturbevidstheden og samtiden. Strofer 15-19, side 16.
 - 4.5. Guldhornenes eskatologiske budskab, side 17.
5. Guldhornenes budskab og nutiden, side 19.
6. Konklusion, side 23.
7. Litteraturliste, side 25.
8. Resumé på dansk, side 26.
9. Resumé på islandsk, side 27.

1. Indledning

Romantikken er en litterær, kunstnerisk og filosofisk strømning, som var dominerende fra slutningen af det 18. århundrede til midten af det 19. århundrede. Romantikken opstod som kritik af oplysningstidens filosofi, hvor hovedvægten var på det rationelle og menneskets fornuft. Romantikerne beskæftigede sig med oldtiden og det mystiske i livet, og romantikken er mere metafysisk og følelsesladet og bygger på identitetslære, hvor menneskets bevidsthed og naturen er set som identiske og begrundet i den universelle fornuft, som romantikerne også kaldte det absolutte.¹

Romantikken opstod i Tyskland, men kom næsten på klokkeslet til Danmark i sommeren 1802, da filosofen og naturvidenskabsmanden Henrik Steffens (1773-1845) ankom til København fra Tyskland, hvor han havde levet og studeret sammen med de mest tonangivende tyske romantiske filosoffer. Steffens introducerede romantikken i sine berømte forelæsninger på Københavns Universitet, hvor mange af Danmarks mest

¹ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 263.

lovene unge digtere og videnskabsmænd var tilhørere, bl.a. den 22-årige jurastuderende, Adam Oehlenschläger (1779-1850). Påvirket af Steffens' teorier og ideer skrev Oehlenschläger sit berømte digt *Guldhornene* i 1802, som er anset som digtet, som introducerede romantikken i dansk litteratur.²

Oehlenschläger blev romantikkens vigtigste og mest anerkendte digter i dansk litteratur, og hans borgerlige anseelse steg til store højder, og han blev i 1829 laurbærkranset i Lunds domkirke, på en symbolsk måde, som Nordens digterkonge.³ Romantikken deles op i to faser, den tidligere fase er universalromantikken, som varede i dansk litteratur fra 1800 til omkring 1807, og den senere fase er nationalromantikken, som varede i Danmark fra omkring 1807 til 1830. Universalromantikken var mere universelt orienteret, og omfattede romantikkens overordnede principper, mens nationalromantikken blev mere indadvendt og nationalistisk.⁴ Oehlenschlägers digtning falder i begge faser, men tilhørte universalromantikken i begyndelsen. *Guldhornene* har fået status som universalromantikken programdigt,⁵ og det er universalromantikken som digtet introducerer.

I *Guldhornene* bruger Oehlenschläger fundene af de to berømte guldhorn ude i marken ved byen Gallehus i Tønder i Sønderjylland, det første fundet i 1639 og det andet i 1734, som ramme for sit digt. I digtet bruger han hornene og deres fund, som symboler på naturbevidstheden, hvor det er de oldnordiske Guder, som annoncerer fundene og giver menneskene to glimt fra oldtiden, men desværre er menneskene ikke i stand til at forstå deres budskab og de ser kun hornenes materielle værdi, men ikke deres åndelige og guddommelige værdi, og naturens og oldtidens værdi, som hornene symboliserer i digtet. Digtet slutter med at himlen sortner og storme brager, og det som guderne gav, de tager tilbage. Digtet skildrer romantikkens filosofi og ideer, og kritiserer dem, som kun lægger vægt på det rationelle og materielle, men evner ikke at se naturens og oldtidens værdi, og det slutter med eskatologiske dommedagsvarsler, som menneskene fremkalder med deres opførsel og manglende forståelse.

Eskatologi er læren om de sidste ting eller tider, den yderste dag, apokalypse, eller jordens undergang.⁶ Kristendommens eskatologi er dommedag, hvor menneskene bliver

² Wentzel, Knud. *Utopia*, s. 72.

³ Sandstrøm, Bjarne o. fl. *Hovedspøret*, s. 272.

⁴ Rasmussen, Henrik, red. *Gads Litteraturlleksikon*, s. 304.

⁵ Sandstrøm, Bjarne o. fl. *Hoverspøret*, s. 265.

⁶ Rasmussen, Henrik, red. *Gads Litteraturlleksikon*, s. 102-103.

dømt, inden jordens undergang, men den oldnordiske mytologis eskatologi er ragnarok, hvor menneskenes og gudernes verden bliver udslettet efter deres kamp mod jætterne. Det er ikke klart på hvilken eskatologi Guldhornene hviler, men i hvert fald er det en blød udgave, som man kan næppe forstille sig uden de kristne og old nordiske originaler.⁷ Digtet indeholder både henvisninger til kristendommen og den oldnordiske mytologi, og det er klart, at det har rødder i begge religioner. Men først og fremmest bygger digtets ideologi på den romantiske strømning, og det er romantikkens ideologi og budskab, som Oehlenschläger skildrer i digtet, og som han eskalere til dommedagsvarsler i digtets sidste strofe. Romantikerne så kunsten som det øverste i menneskenes intelligens, og digteren var anset som et geni, som havde evner til at give indsigt i den guddommelige verden med sin digtning, og digtet er Oehlenschlägers middel til at fremstille romantikkens ideer på en kunstnerisk måde.

I denne opgave bliver Guldhornene analyseret og fortolket. I kapitel 2 gives et overblik over romantikkens ideologi og historie, og de ideer som Henrik Steffens bragte til Danmark og introducerede til Oehlenschläger. I kapitel 3 bliver det historiske miljø i slutningen af 1700- tallet og begyndelsen af 1800- tallet skildret, men det er interessant at forstå tidsånden, da Steffens bragte romantikken til Danmark og Oehlenschläger skrev digtet, fordi selvom oplysningstiden havde medført mange reformer, var kongen stadigvæk enevældig, kristendommen var landets ene lovlige religion, og der var store begrænsninger på ytringsfriheden. I kapitel 4 bliver digtet analyseret og fortolket. Først gives et kort overblik over selve guldhornenes historie, deres fund ude i marken i Sønderjylland og tyveriet i 1802, og hvordan det stemmer med digtets handling, men det bliver også beskrevet, at det er vigtigt at skelne mellem selve guldhornene og digtet Guldhornene. Digtets romantiske budskab bliver beskrevet og hvordan det eskaleres til eskatologiske dommedagsvarsler. Romantikkens ideologi og budskab, som digtet introducerede, havde stor indflydelse på sin tid, og har haft på senere kunststrømninger. Romantikkens syn på naturen, og ideen om mennesket som en del af naturen har også haft stor betydning for mange, som søger at leve i harmoni med naturen. Romantikken giver anledning til mange og forskellige overvejelser, og i kapitel 5 findes nogle overvejelser om romantikkens budskab og nutiden, og opgaven slutter med konklusioner i kapitel 6.

⁷ Wentzel, Knud. Utopia, s. 72.

2. Romantikken – en ny verdenssyn

De mest toneangivende romantikere boede i Jena i Tyskland, som J. G. Fichte (1762-1814), Friedrich W. J. Schelling (1775-1854), brødrene Friedrich Schlegel (1772-1829) og A. W. Schlegel (1767-1845), Friedrich von Hardenberg (alias Novalis) (1772-1801) og Friedrich Schleiermacher (1768-1834). De repræsenterede universalromantikken, som blomstrede i perioden fra slutningen af 1700- tallet til begyndelsen af 1800- tallet. Det var der hvor Henrik Steffens studerede filosofi og levede sammen med disse romantikkens bannerførere, indtil han vendte tilbage til Danmark i 1802, og holdt sine berømte og indflydelsesrige forelæsninger om romantikken på Københavns Universitet. I Jena bidrog han til teoriens opbygning, med sin forskning og knyttede sig særligt til Schelling og hans naturfilosofi.⁸ Universalromantikken opstod i samme periode som den franske revolution i 1789, og romantikerne var inspirerede af ideer om menneskets frihed og uafhængighed, og det blev diskuteret rundt i Europa, om en æstetisk revolution skulle følge den politiske revolution.⁹ Den romantiske strømning kan man derfor anse som en følge af oplysningstidens ideer om individets frihed, uafhængighed og menneskerettigheder. Men romantikerne havde andre ideer om kunsten og det æstetiske. Fornuften var grundelementet i oplysningstiden og kunsten byggede på klassicismens ideer, som efterlignede antikkens kunst og det naturskønne, mens romantikerne lagde vægt på det følelsesladede og mystiske, og fantasien blev fremhævet i modsætning til fornuften.

Romantikens kunst var mimetisk, ligesom den klassicistiske kunst, men på en anden måde. Ifølge Schelling er det ikke naturens konkrete former, som kunsten skal åbenbare med sin efterligning, men det skabende princip i naturen. Igennem sin indbildningskraft var det kunstnerens opgave at skabe kunst, som ikke kun spejlede naturen, men som spejlede sig selv i naturen. Romantikens mimesis af naturen er dermed forbundet med en naturerkendelse, dvs. erkendelse af ånden i naturen, i dens endnu ubevidste form, og endvidere selverkendelse, dvs. naturen i kunsten selv.¹⁰

Schelling var dybt inspireret af organismetanken, som er et grundelement i romantikken. Han så verden, som en sammenhængende helhed, eller organisme, hvor alt hang sammen, og var bundet sammen af en ånd. Mennesket er en del af denne ånd og er

⁸ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 262.

⁹ Rasmussen, Henrik, red. Gads Litteraturlleksikon, s. 302.

¹⁰ Jørgensen, Dorthe. Skønhedens metamorfose, s. 267.

indføjjet i den store organisme. Panteismen er et andet grundelement i romantikken, og romantikerne anså naturen som besjælet af guds ånd, og guds tilstedeværelse var overalt, og gud og verden var en enhed. Mennesket kunne nærme sig denne enhed igennem sin bevidsthed og især igennem kunsten og det æstetiske. Romantikken er dermed en enhedskultur, eller identitetslære, menneskets bevidsthed og naturen er identiske.¹¹

Den universelle fornuft, eller det absolutte, er et andet grundelement i romantikken. Det er der hvor bevidstheden og naturen er begrundet. Naturen er den synlige ånd, mens ånden er den usynlige natur. Ånden og naturen er en del af en helhed.¹² Det absolutte hentede romantikerne fra nyplatonismen, hvor det absolutte var kilden til alt liv, skønhed og sandhed, og romantikerne stræbte efter at forenes med. Den bygger på Platons dualistiske filosofi, om at verdenen er splittet op i fænomenernes verden og ideernes verden. Fænomenernes verden er den reale og materielle verden, men i ideernes verden findes de perfekte ideer, og fænomenerne er kun skyggebilleder fra ideernes verden. Romantikerne længtes efter højere mening, og at hele splittelsen, og skildre det ideale i kunsten. De ønskede at finde det ene, det absolutte og det fuldkomne, som var kilden til alt liv og skønhed.¹³

Romantikerne så et teleologisk perspektiv, en formålstanke, indbygget i den universelle fornuft. Den synlige del af fornuften, dvs. den del der manifesterer sig fysisk, men ubevidst som natur, har til formål at blive bevidst. Indbygget i naturen er dens formål at komme til bevidsthed om sit eget egentlige væsen som absolut fornuft. Det guddommelige findes i alt og bevidstheden er fordelt igennem naturens forskellige riger eller sfærer: sovende i stenen, slumrende i planten, vågnende i dyret, vågen og klar i mennesket, men klarest i det kunstneriske geni. Kunsten står øverst i fornuftens verden, for mens filosofien kun tænker over verden, skaber kunsten videre på denne i fuld bevidsthed.¹⁴ Kunstneren var anset som geniet, som igennem sine kunstneriske evner og skaberkraft, kunne få glimt af guddommeligheden og det absolutte, som skulle stråle igennem kunstværkerne.

Tilbageblik til oldtiden er kendetegnende for romantikken, og romantikerne dyrkede middelalderen, folkeviser, folkeeventyr og myter fra de respektive landes

¹¹ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 262.

¹² Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 262.

¹³ Rasmussen, Henrik, red. Gads Litteraturlleksikon. s. 251.

¹⁴ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 263.

ationale arv.¹⁵ Romantikerne mente at historien følger en bestemt rytme, og at ånden styrer og binder sammen historien og forener alting. De dyrkede også guldalderen, som var oldtidens Grækenland, og dette guldalderbegreb betegner forestillingen om en fortid, der er præget af lykke og harmoni. I romantikkens historiesyn er guldalderen en fortid, som kan genindfinde sig på et højere plan, hvis omstændighederne er til det.¹⁶ I den nordiske romantik blev det meget mere almindeligt at bruge den nordiske historie og den nordiske kulturarv end den græske. Den oldnordiske mytologi blev derfor brugt meget mere end den græske mytologi, og allerede i 1800 skrev Oehlenschläger en prisopgave på Københavns Universitet, hvor han udtrykte den mening, at den oldnordiske mytologi var et skatkammer for poesien, som digterne skulle foretrække over den græske mytologi. De oldnordiske myter så han som rå og uslebne, og syntes at de indeholdt oldtidens hemmelige spor af den ældste, tabte historie, som digteren kunne genopvække i sin poesi.¹⁷ Oehlenschläger var godt opmærksom på at oldtidens samfund var barsk og ikke noget paradys, men han så oldtiden som en slags glemt urtilstand, hvor menneskene var direkte forbundet med natur og guder. Oldtiden var derfor sandere end nutidens civilisation.¹⁸

Teorien om at subjekt og objekt, jeg og ikke jeg, ånd og natur er identiske, var grundlæggende i romantikkens filosofi. Men når åndens verden og naturens verden er identiske betyder det, at friheden i menneskelivet bliver også identisk med naturens nødvendighed.¹⁹ Ånden bliver afhængig af den fysiske verden. Men ifølge Schelling er det filosofiens opgave at hele denne splittelse mellem subjekt og objekt, og svaret findes i hans romantiske naturfilosofi. I Skønhedens metamorfose beskriver Dorthe Jørgensen Schellings ideer om hvordan den romantiske naturfilosofi kan hele denne splittelse:

”Ifølge Schelling udspringer al filosofi med andre ord af og reflekterer subjekt-objekt-spaltningen, og al filosofi har ligeledes til opgave at føre mennesket tilbage til den oprindelige enhed for således at overflødiggøre sig selv. Denne opgave kan filosofien imidlertid kun løse, hvis den tager form som

¹⁵ Rasmussen, Henrik, red. Gads Litteraturlleksikon, s. 302.

¹⁶ Forfatterweb.dk, <http://www.forfatterweb.dk/oversigt/zoehenschlaeger00/zoehenschlaeger03> (anskuet 1.5.2016).

¹⁷ Morstensen, Klaus P, og Schack, Mary. Dansk litteraturs historie 1800-1870, s. 109.

¹⁸ Morstensen, Klaus P, og Schack, Mary. Dansk litteraturs historie 1800-1870, s. 110.

¹⁹ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 262.

romantisk naturfilosofi. Naturfilosofien bestræber sig på at genskabe den oprindelige verden ved at fortolke naturen, dens organismer og ikke mindst naturens skabende kraft som ubevidste forformer for den bevidste subjektivitet. Når filosofien betragter verden på denne måde, erkender den, at natur og ånd er fuldstændigt viklede ind i hinanden som udtryk for den samme fornuft, og verden fremtræder dermed både som natur- og som åndshistorie: i sine tidlige stadier kan åndens historie kun erkendes igennem naturbetragtning, men naturen er til gengæld et sindbilledligt udtryk for ånden. Naturfilosofien opfylder med andre ord filosofiens overordnede bestemmelse – at ophæve splittelsen og virkeliggøre friheden – ved at realisere jeg´ets selverkendelse, og det vil sige at gøre jeg´et bevidst om sammenhængen imellem natur og jeg. Dette lader sig imidlertid kun gøre, fordi naturen ikke bare er åndløs materie, men også selv er ånd: den er *synlig* ånd, den skabende krafts *fremtrædelse*, den er *åbenbaring* af guddommelighed. ”²⁰

Det er disse ideer, som Henrik Steffens introducerede i Danmark i begyndelsen af 1800-tallet med sine forelæsninger på Københavns Universitet. Men det var ikke kun hans forelæsninger, som øvede denne store indflydelse på dansk litteratur, det var også hans venskab med mange af hovedpersonerne i den danske romantik. Han påvirkede mange med personlige samtaler, ikke mindst Adam Oehlenschläger. Det var efter en 16 timers samtale med Steffens i sommeren 1802, at Oehlenschläger skrev *Guldhornene*, en samtale som er den mest berømte i dansk litteraturhistorie.²¹ Efter at de to havde spist bød med rødvin sammen på en restaurant på Kongens Nytorv, og en spadseretur sammen i Søndermarken på Frederiksberg, gik Oehlenschläger i seng, og da han vågnede næste dag skrev han *Guldhornene*. Da Oehlenschläger viste Steffens digtet blev han begejstret og de var uadskillelige indtil Steffens måtte forlade Danmark i 1804.²²

Der findes ikke konkrete oplysninger om Steffens’ samtale med Oehlenschläger, men Steffens satte ild til den unge digter, og åbnede for ham nye perspektiver, og det poetiske resultat var *Guldhornene*, romantikkens programdigt, hvor myte, historie og natur er vævet sammen i lyrisk billedsprog.²³ I overensstemmelse med romantikkens ideer

²⁰ Jørgensen, Dorte. *Skønhedens metamorfose*, s. 265.

²¹ Morstensen, Klaus P, og Schack, Mary. *Dansk litteraturs historie 1800-1870*, s. 29.

²² Sandstrøm, Bjarne o. fl. *Hovedsporet*, s. 265.

²³ Morstensen, Klaus P, og Schack, Mary. *Dansk litteraturs historie 1800-1870*, s. 103.

så Oehlenschläger digteren som et medium for naturbåren inspiration, som udfrier hans skaberkraft. Digteren er geniet, som har det som sit formål at give andre glimt i det guddommelige og absolutte igennem sin digtning. Oehlenschläger lagde altid vægt på det spontane og ubevidste i den kunstneriske proces, og syntes at digteren blomstrede i naturen. Guldhornene er en udødelig repræsentant for både hans og romantikkens ideer, og digtet er blevet dansk litteraturs arvesølv.²⁴

3. Det historiske miljø i Danmark omkring 1800

Det er værd at se på hvordan det historiske miljø var, som Oehlenschläger og Steffens levede i omkring 1800. Universalromantikken brød frem i slutningen af oplysningstiden, og den franske revolution fik sin højdepunkt i 1789, hvor den enevældige kong i Frankrig blev halshugget. Kravene i Europa om demokrati, magtfordeling og menneskerettigheder blev stadig større og højlydte. Krav om forandringer lå i luften, og det politiske miljø var ustabil. Sekularisering af adelens magt blev stadig mere og mere og den mistede mere og mere magt. Men enevælden i Danmark blev først afskaffet i 1848, og religionsfrihed og ytringsfrihed blev først vedtaget i den danske grundlov i 1849.²⁵ I 1770 havde Johan Friedrich Struensee (1737-1772), igennem sin indflydelse på Christian VII, afskaffet censurlovgivningen og indført skrivefrihed. Men det blev indskrænket væsentlig efter hans henrettelse i 1772, og i 1799 blev trykkefrihedsforordningen vedtaget, som pålagde hårde straf for at kritisere kongen, regeringen eller kirken. Alvorlig opstand mod kongen og landstyrelsen kunne straffes med en dødsstraf, men landsforvisning var hovedreglen. Den som kritiserede kirken, eller forhånede, eller lastede den kristne religion kunne landsforvises, ifølge bestemmelse 5 i forordningen. Det var ikke et frit land, som Oehlenschläger og Steffens levede i omkring 1800. De kunne være frie i deres ånd, men i den fysiske verden var ikke tilladt at handle frit, og skrive eller udtrykke sig i det offentlige, uden at risikere at blive straffet.

Bestemmelsen om landsforvisning var ikke kun noget som stod i trykkefrihedsforordningen, men var en aktuel straf, som brugtes i denne periode. I 1799 blev den danske forfatter P.A. Heiberg (1758-1841) landsforvist for at kritisere det enevældige regeringssystem, og i 1800 blev hans kammerat, systemkritikeren Malthe Conrad Bruun (1775-1826) også landsforvist for sin kritik af adelen, kirken og

²⁴ Morstensen, Klaus P, og Schack, Mary. Dansk litteraturs historie 1800-1870, s. 103-104.

²⁵ Busck, Steen. Danmarkshistorien, 2002, s. 253.

enevælden.²⁶ Det blev også Steffens' skæbne at forlade Danmark. Selvom han ikke blev landsforvist, blev han nødt til at forlade Danmark i 1804, for selvom hans forelæsninger blev en succes, fik han ikke nogen anerkendelse hos universitetets myndigheder, og der blev spredt rygter om, at folk blev sindssyge af at lytte til hans forelæsninger.²⁷ Romantikkens budskab blev ikke modtaget med nogen velvilje hos myndighederne og ansås som noget farligt af mange. Oehlenschläger måtte derfor passe på hvad han skrev i sine digte, og han kunne ikke ytre sig frit, ligesom er anset som en normal og almindelig del af nutidens samfund i Danmark og de fleste lande i Europa og den vestlige verden. Han og andre romantikere var måske ikke så politiske i deres digtning, men religionen og kristendommen var noget som de beskæftigede sig meget med, og romantikkens syn på religionen og kristendommen kunne godt virke udfordrende på kirken. Gud i romantikken betyder ikke nødvendigvis den kristen gud. De oldnordiske guder er ligeværdige med den kristne gud, og det guddommelige findes i det absolutte, som er kilden til alt liv og det æstetiske. Romantikken hæfter sig ikke ved nogen en religion, og man kan anse kunsten som noget som kommer i stedet for religionen, og religionerne bliver mere brugt som kunstneriske midler, eller et supplement til kunsten.

Oehlenschläger kom ikke i store konflikter med kirken, men han blev dog kritiseret af kirken, som f.eks. af biskop N.F. Balle i en ordinationstale i Vor Frue Kirke for at bruge Jesu liv som metafor for naturens rytme i digtet "Simon Peder", som udkom i 1805. I digtet lod Oehlenschläger naturens adskilte fænomener pludselig føje sig sammen for fiskerens øjne, så han så Frelserens skikkelse i blomsterbedet og hørte det ny evangelium udgå af hans mund: "At for sig er Alting Intet, men i Alt er Alting Alt".²⁸ Frelseren og biblen bliver dermed brugt som en kunstnerisk middel af Oehlenschläger. Man kan ikke tale om nogen foragt over for kristendommen i hans digtning, og religionen har en stor plads i hans digtning, men man kan godt forstille sig, at han må have overvejet hvad han skrev om kristendommen, til at undgå straf som landsforvisning.

²⁶ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 246.

²⁷ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 265.

²⁸ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 269.

4. Guldhornene og digtets eskatologi

4.1. Nogle bemærkninger om Guldhornene og guldhornene

Guldhornene er 19 strofer og er bygget op som en helhedsstruktur. Det begynder med søgen efter den forsvundne tilstand i strofer 1-2. Fundene af guldhornene er skildret i strofer 3-14, hvor naturbevidstheden bryder frem. Strofe 8 står alene, og skildrer hvordan fundet af det første guldhorn skaber tumult, og mange flokkes ud i marken til at søge efter flere guldhorn. Digtet slutter så med en epilog i strofer 15-19, som handler om naturbevidstheden og samtiden.²⁹ Menneskene kan ikke se guldhornenes virkelige værdi, og kun ser deres materielle værdi, og digtet eskaleres til dommedagsvarsler i strofe 19, hvor himlen sortner og storme brager, og guderne tager hornene tilbage.

Digtets handling er i overensstemmelse med den historiske virkelighed, med fundene af de to guldhorn, som fandtes udi i marken ved byen Gallehus ved Tønder i Sønderjylland. Det første fandtes af pigen Kristen Svendsdatter i 1639, og det andet af husmanden Erik Lassen 1734. Begge horn var lavet af en betydelig masse af guld. Det første horn vejede 3,1 til 3,2 kg og var væsentlig længere end det andet horn, eller 75,8 cm, mens det andet horn vejede 3,7 kg og var væsentligt kortere, men dets længde var aldrig målt. Det var til gengæld noget bredere end det første horn. Begge horn blev så stjålet mellem 4. og 5. maj 1802 af den fattige urmager og guldsmed Niels Heidenreich, som omsmeltede dem og solgte guldet. Det giver digtet et ekstra værdi at passe så godt med historien, men digtet følger selvfølgelig kunstens lov og principper men ikke historiens. I digtet lader f.eks. Oehlschläger en jomfru finde det første horn, men han har selvfølgelig ikke haft nogen viden om, at Kristen Svendsdatter var en jomfru eller ej, da hun fandt hornet. Det er ironisk, at Heidenreich boede på Larsbjørnsstræde på Vesterbro, kort vej fra Oehlschläger, som selv boede på Vesterbro. De var da naboer da Heidenreich omsmeltede hornene i sit hus på Larsbjørnsstræde. Oehlschläger kan dog ikke have haft nogen viden om, at det var Heidenreich, som stjal hornene og siden omsmeltede dem, fordi det var først et år senere som tyveriet opklaredes.³⁰

Guldhornene og deres oprindelse er en af forhistoriens gåder og det er ukendt hvem ejede dem. De fandtes med kun 20 m afstand fra hinanden og der er mange ligheder med dem.³¹ Forskere har dateret dem til den 5. århundredets første fjedredel, dvs. i

²⁹ Wentzel, Knud. Utopia, s. 79.

³⁰ Andersen, Vilhelm. Guldhornene, s. 80.

³¹ Brix, Hans. Guldhornene fra Gallehus, s. 32.

folkevandringstiden i Europa, som varede fra omkring 200 til 700 e.Kr., og kendetegnedes af migrationsbølger indenfor Europa. Hornene havde på deres sider billeder og tegn, som har voldt forskere hovedbrud.³² I strofe 15 i digtet beskriver Oehlenschläger dem som "Gaadefyldt paa røde sider", og i strofe 16, at "Mystisk Helligdom omsvæver Deres gamle tegn og Mærker." Disse beskrivelser af hornene i digtet er i overensstemmelse med virkeligheden om hornenes historie, og den mystik som omsvæver deres oprindelse og hvad billederne og tegnene på deres sider betyder. Tyveriet og omsmeltningen af hornene har også gjort det sværere for forskere at fastslå noget om deres oprindelse eller historie, og billederne og tegnene på hornene findes kun i afbildninger. Disse afbildninger har dog gjort det muligt at sammenligne billederne og tegnene med andre billeder og tegn fra andre antikviteter af samme alder, og på hornene findes billeder og tegn som kan stamme fra forskellige områder i Europa, men som kan også forbindes med den oldnordiske mytologi.³³ Der er også god grund til at antage, at hornene er hjemlige produkter, fordi teknikken og ornamenterne ligner andre nordiske metalarbejder.³⁴

Efter fundene af hornene blev de afleveret til kronen og blev opbevaret i Det Kongelige Kunstkammer ved Christiansborg, hvor de så blev stjålet af Heidenreich i 1802. Hornene har ofte været anset og brugt som Danmarks nationalsymboler, som f.eks. i krigen mod Tyskland i 1864 og i genforeningen af Sønderjylland med Danmark i 1920. Det er vigtigt at skelne mellem hornene selve, og hvordan de har været anset og brugt som nationalsymboler, og Oehlenschlägers digt. Digtet kan man godt fortolke som et patriotisk digt, med dets henvisninger til oldnordiske guder, ægte nordiske børn, som finder de gamle guldhorn, og som er to glimt fra oldtiden, og der er sol som skinner på nordisk landskab.³⁵ Men digtet præsenterer universalromantikken i dansk litteratur, og Oehlenschläger anser hornene ikke som nationalsymboler, men som det vil fremgå af det nedenstående, symboler på et af romantikkens grundelement, naturbevidstheden. Som andre romantikere, var Oehlenschläger inspireret af historien, især den danske og nordiske historie, og kærlighed overfor sit fædreland, men digtet kan ikke anses som

³² Bay, Svend Aage. Nogle bemærkninger om guldhornenes billeder, s. 1-2.

³³ Bay, Svend Aage. Nogle bemærkninger om guldhornenes billeder, s. 18-19.

³⁴ http://denstoredanske.dk/Danmarks_Oldtid/Yngre_Jernalder/Gyldne_tider_400-550_e.Kr/Guldhornene_fra_Gallehus (Anskuet 1.5.2016).

³⁵ Andersen, Vilhelm. Guldhornene, s. 82.

nationalistisk. Det er universalromantikkens programdigt i dansk litteratur, og præsenterer først og fremmest romantikkens filosofi og ideer.

Med Guldhornene skaber Oehlenschläger den fornyede guldalder i nutiden. Det er et filosofisk digt, som omfatter romantikkens ideer om anskuelse af natur og historie som en enhed. Det er poetisk, med sin mytedannede fantasi og billedsprog.³⁶ Det kan også anses som et religiøst digt, i den forstand, at det giver anledning til indre anskuelse og overvejelser om gud og det guddommelige. Det har alle af romantikkens grundelementer. Ligesom Vilhelm Andersen siger i sin disputats om Guldhornene, ”Digtet er saaledes Symbol paa sig selv. Guldhornene betyder »Guldhornene« ”.³⁷

4.2. Higen. Den forsvundne tilstand. Strofer 1-2.

I strofer 1-2 beskriver digteren dem som higer og søger med spejdende øjne i gamle bøger, gamle volde, på runestene og blandt smuldrende bene. Oldtidens bedrifter tryller dem, men de hyller sig i mulm og nattemørke. De stirrer på gamle skrifter men falmer i tåge og lader deres fornuft forvirre sig. Der beskriver han dem, som er begejstrede af oldtiden og historiens arv, men kan ikke forstå oldtidens sande værdi. Deres fornuft og intellekt blokerer sansningen af det de stirrer på.³⁸ Her kritiserer digteren oplysningstiden, som betonedede fornuften og det rationelle, og hvordan kunsten var præget af klassicismen, som efterlignede antikkens kunst. Til at forstå og sanse oldtidens sande værdi var nødvendigt at anvende intuitionen og det følelsesladede.

Strofe 2 slutter med en anråbelse, hvor der ønskes et glimt tilbage fra de hensvundne dage, hvor det strålede i Norden og himlen var på jorden. Her ser digteren oldtiden i et guddommeligt lys, hvor himlen var på jorden. Det guddommelige lys er her forbundet med det almindelige og lavere liv på jorden, da himmel og jord var en enhed. Det er digtets første formulering af sit eskatologiske motiv.³⁹ Her er himlen og jorden forbundet på en mystisk måde.

Her kan man spørge hvem det er som anråber. Det er ikke digteren, fordi han har skaberkraften, og den intuition som er nødvendig til at sanse og forstå oldtidens og naturens værdi. Anråbet kommer fra dem, som higer og søger og falmer i mulmet, som anråber i deres desperation efter et glimt fra oldtiden. De er dermed ikke helt fortabte,

³⁶ Andersen, Vilhelm. Guldhornene, s. 83.

³⁷ Andersen, Vilhelm. Guldhornene, s. 83.

³⁸ Wentzel, Knud. Utopia, s. 72.

³⁹ Wentzel, Knud. Utopia, s. 73.

fordi de har en anelse om, at der findes noget guddommeligt, selvom deres fornuft blokerer deres sansning. Som nævnt i kapitel 2 er ifølge romantikken indbygget et teleologisk perspektiv i naturen, hvor alle naturens væsener længes efter at komme til bevidsthed. Man kan anse denne anråbelse efter glimt fra oldtiden, fra dem som higer og søger som et eksempel på hvordan dette teleologiske perspektiv fungerer i mennesket selv. Bevidstheden er sovende i stenen, vågnende i dyret, vågen i mennesket og klarest i det kunstneriske geni. De som higer og søger er bare ikke kommet til fuld bevidsthed om hvordan den guddommelige ånd binder sammen natur og historie, men det er det som de stræber efter, uanset om de kan forstå det eller ej og det er indbygget i deres menneskelige væsen. Dette perspektiv kan anvendes på alle mennesker, også dem som er helt hensynsløse overfor naturen og dens væsener, de er bare ikke vågnet til fuld bevidsthed. I romantikken findes håb for alle.

Anråbelsen får så et svar i de næste strofer, hvor de gamle nordiske guder svarer.

4.3. Fundene. Naturbevidsthedens frembrud. Strofer 3-14.

I digtets midterdel, i strofer 3-14, går bønnen om at få et glimt tilbage i opfyldelse med fundene af de to guldhorn. Fundet af det første guldhorn er skildret i strofer 3-8, og fundet af det senere guldhorn er skildret i strofer 9-14. De to fund er digtets hovedemne og de er bygget op på samme måde og harmonerer med hinanden i digtet. I strofer 3 og 10 intonerer et uvejr fundene og guderne samles sammen, i strofer 4 og 11 annoncerer guderne fundene, i strofer 5 og 12 træder Hrymfaxe og Skinfxaxe frem og intonerer dagen og solen, i strofer 6 og 13 bliver guldhornene så fundet, det første af en jomfru, og det senere af en husmand, og strofer 7 og 14 er akkompagnement til fundene, hvor en torden dunder, hele Norden undrer og der klinger i muld.⁴⁰ Digteren bygger op spænding, som eskaleres før fundene. Først kommer stormer og uvejr, og de gamle nordiske guder kommer sammen, før de annoncerer fundene, og hele Norden undrer sig over de vidunderlige fund af guldhornene.

Strofe 3 begynder med, at et uvejr kommer, skyen suser og natten bruser. Som er kendetegnende ved romantikken besjæler digteren naturen. Alt er et sammenhængende væsen og gud findes i alt. Naturen er et levende væsen for romantikeren. Gravhøjen sukker som et menneske og rosen lukker sig. Himlen toner, da de forklarede høje, dvs. de

⁴⁰ Wentzel, Knud. Utopia, s. 79.

gamle nordiske guder samler sig, og de er kampfarvede røde og har stjerneglans i øjnene, så de er i mod til at gøre noget som har stor betydning.

I strofe 4 annoncerer guderne fundet af det første guldhorn. I første vers adresser de dem som raver i blinde og siger, at de skal finde et ældgammelt minde, som skal bære præg af de ældste tider, på sine gyldne sider. Men de annoncerer også, at det skal komme og forsvinde. De som raver i blinde kan lære af fundet og de skal belønne fundet med andagtsfuld ære. Til sidst annoncerer de, at en mø, dvs. en jomfru, skal finde helligdommen, og så dør lufttonerne og guderne forsvinder.

Strofer 3 og 4 drejer sig om guderne oppe på himlen, og bevidsthed oppe fra, men i næste strofer er scenen kommet ned på jorden.⁴¹ I strofe 5 intonerer daggryet dagens komme og i strofe 6 finder jomfruen det første guldhorn.

I strofe 5 bruger Oehlenschläger minder fra den oldnordiske mytologi. Hrymfaxe, nattens hest, betegner mørket og natten som begraver sig ned i havet, og Delling, dagens fader, riser op og Skinfxaxe, dagens hest, travet i strålende lue på himlens bue. Så da de oldnordiske guder har trukket sig tilbage, begraver Hrymfaxe sig i havet, så en ny dag kan begynde. Det er en smuk, lys og solrig dag, fordi Skinfxaxe travet i strålende lue på himlens bue. Denne smukke dag finder jomfruen det første guldhorn, som beskrives i strofe 6, med et meget klart og betydeligt billedsprog. Fuglene synger og blomsterbladene bevæger sig i vinden, mens jomfruen går til marken. Hende er beskrevet som, at hun er let som en hind, med muntert sind, og violer kranser hendes hoved og hendes rosenkinder brænder, og hun svæver og smiler i sin uskyldighed til marken. Og så snubler hun over noget, som har gyldne luer. Hun ryster og rødmer, og i sin undren hæver op af sorten muld, med sin lille og snehvide hånd det røde guld, som er guldhornet.

Her er jomfruen og naturen et og det samme. Naturen har bevidsthed og har menneskelige træk, og jomfruen er selv endnu en natur. Hornet er et symbol på naturens bevidsthed, som ønsker at blive åbenbar.⁴² Det er naturens teleologiske perspektiv at komme til bevidsthed og det symboliserer guldhornet. Hornet kendetegner også historiens betydning, så alt hænger sammen, en uskyldig jomfru, som er naturens barn, finder guldhornet, som symboliserer naturens bevidsthed, som ønsker at bryde frem, og det er også et glimt fra oldtiden, da det strålede i Norden. I strofe 7 dunder en torden og hele Norden undrer. Det er guderne, som har planlagt det hele, og de har tegnet skæbnen på

⁴¹ Wentzel, Knud. Utopia, s. 73.

⁴² Wentzel, Knud. Utopia, s. 74.

sit møde og har svaret anråbelsen om, at give et glimt tilbage, og bragt frem det mystiske guldhorn.

Strofe 8 står alene i digtets midterdel og skildrer hvordan hornets fund skaber tumult, og mange flokkes ud i marken til at søge efter flere horn. De som raver i blinde stimler i store vrimle ud i marken, til at grave og søge til at forøge skatten. Men de finder ikke noget, og de ser kun den sorte jord men intet guld. Her kritiserer Oehlenschläger dem, som kun ser hornenes materielle værdi. Guderne har intet for dem, og i strofe 9 forsvinder et sekel, dvs. et århundrede, ligesom i virkeligheden, hvor hornene blev fundet med 105 års mellemrum, det første i 1639 og det andet i 1734. Nu begynder det hele igen, og de som higer og søger får et andet glimt tilbage fra guderne.

I strofe 10 begynder det at storme og uvejr kommer, ligesom i strofe 3. Det bruser atter over klippetinder, og stormenes sluser bryder og vælder, over Norges fjelde og Danmarks dale. De forklarede gamle, dvs. de oldnordiske guder, samler sig igen i skyernes sale. Ligesom i strofe 3 er scenen flyttet op til himlen, hvor guderne samler sig.

Strofe 11 er parallel med strofe 4, og guderne annoncerer fundet af det andet guldhorn. Strofen er dog anderledes opbygget, fordi guderne begynder med at tale til de sjældne få, som deres gave forstår. De begynder at tale til dem, som har evnen til at forstå hvad de siger og kan forstå deres filosofi. Det er selvfølgelig romantikkens filosofi, som guderne udtrykker. Deres gave er guldhornet, som er et symbol på naturbevidstheden, og deres budskab er romantikkens filosofi. De sjældne få er dem, som jordlænker ikke binder, og kan hæve deres sjæle til de evige tinde, og kan ane det høje i naturens øje. De bæver tilbedende i guddommens stråler, i sol, i violer, i det mindste og det største, og brænder af tørste efter livets liv. Så de er dem, som kan ane og forstå enheden mellem himmel og jord, og forstår romantikkens filosofi og budskab. I vers 14 anråbes så den store ånd, med sit guddomsblik på helligdommens sider, som binder alt sammen, og skal skabe oldtidstilstanden og harmoni igen. I vers 18 siger ”For dem lyder atter vort Bliv”, som er henvisning til skabelsesordet i 1. Mosebog, ”Lad der blive lys”. Hvis budskabet når i gennem bliver der atter lys på jorden.

Her stilles det krav til menneskene at åbne deres bevidsthed og frigøre sig fra det materielle. De skal hæve sig til de evige tinde og ane det høje i naturens øje. De skal forstå, at gud er i alt, og den store ånd binder alt sammen. I de tidligere strofer brød

bevidstheden frem af tingene, men nu skal den bryde frem af menneskene selv, og de skal åbne deres bevidsthed.⁴³

Strofe 11 slutter så med, inden guderne forsvinder, at de annoncerer, at de vil hædre naturens søn med at lade ham finde guldhornet. Han er kraftig og stor som hans fædre, og skal finde hornet mens han dyrker sin jord. Det er så naturens søn som skal finde hornet, som er uspolet af fornuften, ligesom møen, som fandt det første horn. Strofe 12 er så en gentagelse af strofe 3, hvor Hrymfaxe graver sig i havet, og Delling dukker op, og Skinfaxe travet i strålende lue på himlens bue. Så det er en smuk og lys dag, som hæver sig op fra havet, ligesom da møen fandt det første guldhorn.

I strofe 12 finder naturens søn så det andet guldhorn, mens han lader økserne trække ploven over marken. Naturen er besjælet og der farer en gysen igennem skoven, og fugleskarer pludselig tier. Alt bliver indviet af hellig taushed. I strofe 14 klinger så der i jorden, og det gamle guld, dvs. guldhornet, bliver fundet.

4.4. Epilog. Naturbevidstheden og samtiden. Strofer 15-19.

Digtet slutter med en epilog, i de sidste 5 strofer, fra 15 til 19, som hver er 4 vers, og hvert vers er 8 stavelser. Hver strofe har enderim, som er krydsrim, abab. Epilogen handler om hvordan samtiden behandlede guldhornene, og hvordan menneskene vurderede deres værdi. Digteren har skildret hvordan guderne har bragt frem to symboler fra oldtiden, som betegner naturbevidstheden, og han har lagt op mulighederne til at genskabe oldtidstilstanden, hvor livet er i harmoni og bundet sammen af den store ånd. I epilogen skildrer han hvordan romantikkens budskab bliver modtaget.

I strofe 15 beskriver digteren hvordan de to guldhorn funkler og stråler i samtiden som to glimt fra oldtiden. De er sjældne fund, og er gådefyldt på deres røde sider. I strofer 16 og 17 bliver digtet mere religiøs betonet, hvor mystisk helligdom omsbæver deres gamle tegn og mærker, og guddomsglorien omsvæver evighedens underværker. Jesu blod på herrens alter, fylder dem som blod i lunden. Her sidestilles hornene med kirkens sakramente, og digteren synes, at disse evighedens underværker skal have plads i nutidens kirke.⁴⁴ Ifølge romantikken har den oldnordiske mytologi ikke mindre værdi end kristendommen, og digteren synes, at den burde få den samme anerkendelse som

⁴³ Wentzel, Knud. Utopia, s. 77.

⁴⁴ Wentzel, Knud. Utopia, s. 77.

kristendommen. I syttende strofes første to vers siger digteren, at menneskene skal hædre guldhornene, fordi det er skæbnen, som styrer, og de kan snart forsvinde.

I strofe 18 skildrer digteren så hvordan guldhornene blev modtaget. Menneskene kunne kun se deres lue, men ikke det ærværdigt høje. De blev sat ud som pragt for tilskuernes matte nysgerrige øjne. Så menneskene kunne kun se hornenes materielle værdi, og de blev set som pynt eller smykke, og deres højere værdi, som symboler på naturbevidstheden og den forsvundne oldtidstilstand, som de gamle nordiske guder gav menneskene, blev ikke forstået.⁴⁵

I strofe 19 vender himlen tilbage til jorden. I første vers sortner himlen og storme brager. I andet vers står ”Visse Time du er kommen, ” og i tredje vers står, at hvad guderne gav, de tog tilbage, og i fjerde vers, at for evigt forsvandt helligdommen. Det er en skæbnestund, som er opstået. Menneskenes manglende forståelse af guldhornenes sande værdi udløser dommedagsvarsler, hvor himlen sortner og storme brager. Digteren bringer frem romantikkens budskab i digtet, naturbevidstheden og oldtidens harmoni, som er styret af den store ånd, som alt binder sammen, men samtiden er ikke parat til at forstå budskabet, og det udløser dommedagsvarsler. Digtets motiv er dette forhold mellem romantikkens budskab og samtidsbevidstheden.⁴⁶

4.5. Guldhornenes eskatologiske budskab

På grund af dommedagsvarslerne i digtets slutning kan man sige, at digtets budskab er eskatologisk. Som nævnt i indledningen er eskatologi læren om de sidste ting eller tider, den yderste dag, apokalypse, eller jordens undergang.⁴⁷ Ligesom hvert og et menneske har ideer om sin egen fødsel og død, findes i alle verdens største religioner myter om verdens tilblivelse, og myter om verdens ende. Hvert og et menneskes ide om fødslen og døden kan man anse som en mikrokosmos, mens religionernes ideer om verdens tilblivelse og ende er en makrokosmos. I Koranen er det beskrevet hvordan hvert og et menneske skal til sidst stå til regnskab for sine handlinger på jorden, og i jødedom går verden under, indtil den nye messias kommer og forløser det jødiske folk. I Norden er den bedst kendte eskatologi kristendommens eskatologi, som er dommedag, hvor menneskene bliver dømt, inden jordens undergang, og den oldnordiske mytologis

⁴⁵ Wentzel, Knud. Utopia, s. 77.

⁴⁶ Wentzel, Knud. Utopia, s. 77-78.

⁴⁷ Rasmussen, Henrik, red. Gads Litteraturlleksikon, s. 102-103.

eskatologi, som er ragnarok, hvor menneskenes og gudernes verden bliver udslettet efter kamp mellem dem og jætterne. Som Knud Wentzel siger om digtet i sin bog *Utopia* er det ikke klart på hvilken eskatologi digtet hviler, men han siger, at det er i hvert fald en blød udgave, som man kan næppe forstille sig uden de kristne og oldnordiske originaler.⁴⁸

Som det fremgår af digtets analyse henviser Oehlenschläger til både kristendommen og den oldnordiske mytologi. Guldhornene var en gave fra de oldnordiske guder og var symboler på naturbevidstheden, en gave fra oldtiden hvor alt hang sammen af den store ånd i harmoni. I strofe 17 synes digteren, at guldhornene skulle hædres og blive fyldt af blod i lunden, ligesom Jesu blod på herrens alter. Han synes, at hornene og den oldnordiske mytologi skulle have den samme vægt som kristendommens hellighed. Romantikken er en enhedskultur og udelukker ingen religioner, og Oehlenschläger bruger både kristendommen og den oldnordiske mytologi med kunstnerisk hensigt, og til at udtrykke romantikkens ideer og budskab. Det hedenske og den oldnordiske mytologi, skal være på lige fod med kristendommen. Den eskatologiske myte om verdens undergang, som Oehlenschläger bruger i digtet, kan man derfor anse som en kunstnerisk eskatologi.

Oehlenschläger bruger eskatologien ikke kun til at udtrykke romantikkens filosofi og budskab. Digtet er også opbygget på en eskatologisk måde og det eskaleres og bygger op spænding og forventninger, først til frembruddet af naturbevidstheden, hvor møen og husmanden finder hornene, til sidst, hvor menneskenes manglende forståelse af hornenes betydning udløser dommedagsvarslerne. Digteren gør det i billedeform, hvor de som kun ser det materielle og lægger kun vægt på fornuften raver i blinde, uvejrlig intonerer gudernes annonceringer, Hrymfaxe og Skinfxaxe tegner dagens opgang, møen og husmanden finder hornene i deres uspoleret uskyldighed, og til sidst hvordan menneskene ikke kan ane hornenes sande værdi, og guderne tager dem tilbage og himlen sortner. Digtets univers er skabt med billeddannede fantasi.⁴⁹

Guldhornene er et programdigt, som skildrer romantikkens ideer og filosofi. Det er romantikkens budskab, som digtet anbringer til samtiden. På et sted i digtet, i strofe 11, hvor guderne annoncerer fundet af det andet guldhorn, lader digteren de tale til de sjældne få, som deres gave forstår. Der er bevidstheden allerede til stede og forståelsen af romantikkens ideer og budskab. Man kan anse, at her taler guderne til de få

⁴⁸ Wentzel, Knud. *Utopia*, s. 72.

⁴⁹ Wentzel, Knud. *Utopia*, s. 78.

romantikere, som har opnået forståelse af budskabet. Men de er ganske få, og det er klart, at samtidens bevidsthed sættes lavt i digtet. Digtets motiv er at stille romantikkens ideer op versus samtiden, som er præget af materialistisk tankegang, og som sætter det fornuftige på piedestal. Digtet begynder med at skildre tidens higen efter oldtidstilstanden, og så svarer guderne med at bringe frem guldhornene, men så afviser samtiden deres tilbud. Menneskene afviser romantikkens budskab og det udløser dommedagsvarsler, og digtet bygger op et polemisk sammenstød mellem budskabet og samtiden.⁵⁰

Ifølge romantikken er det igennem kunsten, som det er muligt at få glimt af det absolutte og forståelse af sammenhængen mellem natur og historie. Det er derfor forståeligt, at i digtet bliver eskatologien en kunstnerisk middel, med det formål at udtrykke romantikkens filosofi og kritisere samtiden. Man kan godt sige, at kunsten kommer i stedet for religionen, men romantikken udelukker heller ikke religionen, og man kan anse religionen som en vigtig del af romantikken, eller et supplement til romantikken, ligesom fremgår af Guldhornene.

5. Guldhornenes budskab og nutiden

Det er kun lidt over 200 år siden Steffens introducerede romantikken i Danmark, og Oehlenschläger skrev Guldhornene. Hvis romantikkens ideer er sat i sammenhæng med nutiden er det klart, at de stadigvæk har betydning og har også relevans i nutiden. Romantikken har haft stor indflydelse på senere kunststrømninger, ikke mindst symbolismen, som også bygger på metafysisk filosofi, hvor kunstneren er anset som et geni, som igennem sine evner kan indfange ekstatiske øjeblikke og en højere mening, som bliver medieret igennem kunstværket, som bliver dermed et symbol.⁵¹ Men hvis man ser på Oehlenschlägers syn på samtiden i begyndelsen af 1800-tallet var det måske pessimistisk, men hvis man anvender romantikkens ideer og principper på samtiden, nu lidt over 200 år senere, kan man godt spørge om der er grund til mere optimisme end tidligere.

Kritikken af dem som kun ser naturens materielle nytteværdi har ikke mindre betydning i dag, end i begyndelsen af 1800-tallet, hvor industrialiseringen var forholdsvis harmløs mod naturen i sammenligning med nutidens industrier, minedrifter, olieboringer

⁵⁰ Wentzel, Knud. Utopia, s. 80.

⁵¹ Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet, s. 408-409.

osv. Det har længe skabt menneskene etiske problemer hvordan naturen skal håndteres, især i senere tid, hvor fremskridt i teknologi har gjort det muligt at bruge naturens resurser stadig mere og mere, og skabe større og større formuer. Nutidens udgangspunkt i miljøpolitikens diskussion bygger meget tit på nyttefilosofi, og spørgsmålet bliver ofte, om det giver flere penge at bevare og beskytte naturen eller bruge og udnytte den. Men hvis man ville tage udgangspunkt i romantikkens naturfilosofi, ville man mene, at naturen har sine egne rettigheder, og at naturen burde bevares for naturens skyld. En romantiker ville anse naturen som et levende væsen, og at den skulle bevares for dens egen skyld.

Ifølge romantikken er menneskene ikke overlegne naturen, men en del af naturen. Den store ånd holder alt sammen, og naturen er den synlige ånd, mens ånden er den usynlige natur. En romantiker ville sanse bevidstheden, som er sovende i stenene og mulden, vågnende i dyret, vågen og klar i mennesket, men klarest i det kunstneriske geni. Den ville også se mennesket stående øverst i naturens levende hierarki, og dermed forstå og sanse menneskets ansvar overfor de væsener, som står nedre i hierarkiet. Det at opnå mere viden og forståelse end andre levende væsener giver mennesket et betydeligt overskud og overlegenhed over dem, som står nedre i hierarkiet. Det medfører, at mennesket har dermed et valg, om hvordan det opfører sig og hvordan eller hvis det behersker naturen. Den romantiske bevidsthed ville altid føre til medfølelse og medlidenhed med dem som står nedre i hierarkiet. En romantiker ville derfor tale for beskedenhed i brug af naturens resurser. Her kan selvfølgelig blive svært at lægge en målestok på hvor langt menneskene må gå i at bruge naturens resurser, og meningene kan være mange og forskellige, men den som aner og fornemmer naturen som et levende væsen, ville i hvert fald altid respektere naturen og forsøge at skade den så lidt muligt, og aldrig bruge mere af naturens resurser end der er behov for.

De samme argumenter kan bruges om menneskenes hierarki. De som har opnået mere viden og forståelse end andre, har ansvar overfor dem som står nedre i hierarkiet. Romantikens ideer burde føre til medlidenhed og medfølelse med andre. Det kunstneriske geni står øverst og med sin kunst hjælper dem som står nedre i hierarkiet at ane og sanse det guddommelige og absolutte, og hjælper dem dermed at komme til mere bevidsthed. Romantikken er dog ikke nogen folkebevægelse, eller religion og det kunstneriske geni er ikke en missionær. Romantikken er rettet mod individet og er en kunstnerisk og filosofisk strømning, som hver og en kan overveje for sig selv på sin egen måde. Romantikens hierarki er også ikke et traditionelt magthierarki, som i stater

forfatninger, eller i privatretlige eller offentlige institutioner, men et filosofisk og kunstnerisk hierarki. De traditionelle magthierarkier kunne dog godt være påvirkede af det romantiske hierarki, på en eller anden måde, men det er noget som er svært at måle, eller sige noget konkrete om.

Hvis man sætter menneskets tilværelse i et større sammenhæng, så er jorden meget ældre end mennesket. Der findes ikke konkrete oplysninger om jordens alder, men mange forskere siger, at den er måske 10 til 20 milliarder år gammel, men mennesket, dvs. homo sapiens, er kun nogle hundrede tusind år gammelt. Det er også kun i de sidste 10 tusind år som folkemængden på jorden har steget til et stort antal, fordi det er kun i de sidste 10 tusind år, som der har været fordelagtige betingelser i naturen for mennesket, som f.eks. varmt vejr og favorabel vegetation og planteliv.⁵² Det er også vel kendt, at levende væsener, som har nået til et stort antal, har levet på jorden igennem jordens historie men de dør ud, sidst for over 65 millioner år siden.⁵³ Videnskaben kan man anse som et vigtigt redskab, som forsyner mennesket med vigtige informationer, men den kan ikke give svar på alt, f.eks. hvor gammel verdenen eller mennesket er, og disse informationer vækker altid op flere og flere spørgsmål. Ifølge videnskaben blev verdenen måske til med big bang, men ingen kan give et svar på hvad startede big bang, eller hvor mange verdener der findes. Med andre ord er umuligt at give et svar på hvor gammel naturen er, eller hvor stor den er. Det eneste man kan slå fast er, at den er meget ældre en mennesket. Men videnskaben og fornuften giver mennesket muligheder til at beherske jordens natur og udnytte den til en vis grad. Mennesket kan måske skade naturen med denne beherskelse og udnyttelse, og det kan medføre, at jorden bliver ubeboelig for mennesket og mange andre levende væsener, som lever sammen med mennesket på jorden. Men mennesket kan aldrig udrydde hele verdenen eller hele naturen, som ingen ved hvor stor er, og derfor kan man godt sige, at naturen vil altid overleve mennesket. Mennesket kan aldrig fremkalde ragnarok eller dommedag over andet end sig selv, og måske andre ulykkelige levende væsener, som står nedre i hierarkiet, og bliver svøbt med i stormen. Men den usynlige ånd, som bor i naturen og hænger alt sammen, er større end mennesket og vil altid overleve. Set fra dette perspektiv er ikke grund til pessimisme for naturens skyld.

Her kan man også spørge om hvilken grund der er til pessimisme for menneskets skyld. Hvis et menneskes ånd er blevet sammensmeltet i det absolutte, som var

⁵² Sigvaldason, Guðmundur. Náttúrusýn jarðfræðings, s. 288.

⁵³ Sigvaldason, Guðmundur. Náttúrusýn jarðfræðings, s. 288-289.

romantikernes drøm, kan man godt sige, at der burde ikke være grund til pessimisme for dette menneske. Det ville ikke frygte døden, fordi det har opnået at forenes med det absolutte, og det ville kun frygte dommedag eller ragnarok for andres skyld. Men det som skabte den største angst for romantikerne var usikkerheden med at kunne opnå at forenes med det absolutte. De var en del af den uperfekte materielle verden og kunne kun se den perfekte verden på afstand. Men kun det, at have opnået evnen til at ane den perfekte verden, og at have opnået bevidstheden om det absolutte, og ånden i naturen, giver romantikeren muligheden til at forsone sig med det materielle, og løse dermed konflikten mellem materie og ånd. Sublime attributter som tanker, følelser og bevidsthed kan man også sige at er noget, som tilhører en mere perfekte verden end den uperfekte materielle verden, og bevidstheden om det, giver mennesket en mulighed til at løse konflikten mellem materie og ånd. Bevidstheden findes så også i materiet og den materielle verden, selvom den sover endnu. Det absolutte findes i alt. Nogen som opnår at leve i bevidsthed om det absolutte og i harmoni med naturen og historien, fortiden og nutiden, og har løst konflikten mellem materie og ånd, har ikke grund til at være pessimistisk.

Romantikkens kritik på dem, som synes at fornuften og videnskaben kan give svar på alting, ligesom var oplysningstidens tendens, har ikke mindre betydning i nutiden. Fremskridter indenfor videnskab og teknologi har ført til at ideen om at menneskenes fornuft og videnskab kan give svar på og forklare alt er meget almindelig i nutiden. Romantikkens kritik er dermed ikke mindre relevant i nutiden end for lidt over 200 år siden. At sige at videnskaben kan forklare alt er en meget snæver synspunkt, fordi videnskaben har hidtil kun givet informationer og viden om den materielle verden, og den evner ikke at forklare den usynlige åndelige verden. De som tror, at videnskaben kan forklare alt, udelukker dermed det åndelige, og vil have tendens til at se naturen som åndeløst materie, som kan bruges på hvilken som helst måde, og lader som om de selv er guder, som kan beherske alt. Det kan godt føre til ragnarok eller dommedag, ligesom Oehlenschläger advarer mod i Guldhornene. Med god grund kan man faktisk argumentere for, at menneskene er allerede på vej mod dommedag eller ragnarok, fordi klimaforandringer, på grund af forurening fra industri og trafik, som bruger fossilt brændstof, truer menneskenes og andre levende væseners liv på jorden. Det er også muligt at tælle op mange andre slags forureninger fra menneskene, som truer livet på jorden, som atomaffald, plastikaffald og utællelige typer af kemiske stoffer.

Mennesket lever i naturen og den materielle verden, og stræben for tilværelsen, eller kun at leve og fungere i den materielle verden, kan virke barsk. Men ifølge romantikken er mennesket en del af naturen og den materielle verden, og naturen og den materielle verden er også en ånd, en bevidsthed, og alt er et sammenhængende levende væsen. En sammensmeltning i det absolutte, som er kilden til alt liv, er menneskets ultimative mål. Romantikken omfatter dermed både dualisme og monisme, og giver en helheds forklaring på menneskets, og andre levende væseners, stilling i verden. Romantikens filosofi og livsanskuelse har dermed ikke mindre betydning i dag end tidligere. Konflikten mellem det åndelige og det materielle kan man anse som noget, som er eviggyldigt. Romantikens filosofi bygger på, at alt er en sammenhængende helhed, og ånden og naturen er et og det samme, og for romantikeren fortaber frihed, nødvendighed, historie og natur sig sammen i det absolutte. Romantikken tilbyder en helhedsløsning på konflikten mellem det materielle og åndelige.

6. Konklusion

Romantikken slog en ny tone an i europæisk filosofi og kunst i slutningen af 1700- tallet og begyndelsen af 1800- tallet, og ideerne som Henriks Steffens bragte til Danmark i sine forelæsninger i 1802, og Adam Oehlenschläger introducerede i *Guldhornene*, havde stor indflydelse på dansk litteratur. Selvom der er gået mere end 200 år siden romantikken brød frem, som tidens vigtigste kunstneriske strømning, har den ikke mindre relevans i nutiden. Romantikens ide om naturen som et sammenhængende og levende væsen, som er styret af ånden, fører til at mennesket er anset som ikke overleget naturen, men som en del af naturen. Bevidstheden er i alt, sovende i stener og jorden, vågnende i dyrene, klar og vågen i menneskene og klarest i kunstneren, som lader frem med sine kunstneriske evner, forståelse og erkendelse af naturens og oldtidens værdi og det guddommelige. Romantikens ideer har dermed betydning og relevans i nutiden, hvor tendensen er at anse naturen som noget som bruges til at skabe økonomiske fordele, men ikke noget som har sine egne rettigheder. Oehlenschlägers dommedagsvarsler er derfor ikke mindre relevante nu end i 1802, da han skrev *Guldhornene*.

Guldhornene er ikke et religiøst digt i den forstand, at det hæfter sig ikke ved nogen en religion, selvom dets rødder ligger i kristendommen og den oldnordiske mytologi. Digtet giver anledning til indre anskuelse og overvejelser om gud og det guddommelige, men dets formål er ikke at skildre eller prædike kristendommens religion

eller den oldnordiske religion. Oehlenschläger bruger minder fra både kristendommen og den oldnordiske mytologi som kunstneriske midler, og digtets eskatologi kan man anse som en kunstnerisk eskatologi. Men det betyder ikke, at digtet eller romantikken fremhæver ateisme. Gud og helligdommen har en central plads i digtet, og gud er den store ånd, som binder sammen naturen og historien. Den oldnordiske mytologi så Oehlenschläger også som et skatkammer for poesien, og oldtiden var en urtilstand hvor menneskene levede i harmoni med naturen. I nutiden er ateisme blevet mere almindelig end tidligere, og digtets kritik på samtidens betoning af fornuften kan man godt anvende på nutiden, hvor mange tror, at fornuften og videnskaben kan forklare alt og lader dermed som om de selv er guder.

Det er eviggyldige temaer og emner, som romantikken beskæftiger sig med, og romantikkens budskab, som Oehlenschläger introducerede i Guldhornene har ikke mindre betydning i nutiden end for over 200 år siden. Digtets eskatologiske dommedagsvarsler klinger ikke mindre i nutiden end da digtet var skrevet. Digtet harmonerer med historien selv, hvor guldhornene blev fundet ude i marken, og blev så stjålet og taget væk for evigt, og findes i dag kun som replikaer. Men i digtet Guldhornene gjorde Oehlenschläger guldhornene til et symbol på naturbevidstheden og gav samtiden, to glimt fra oldtiden, hvor natur og historie var bundet sammen og menneskene levede i harmoni med naturen. Digtet lever i sin ægthed, med sit eviggyldige budskab og temaer, og det har ikke mindre relevans i nutiden end da det var skrevet.

7. Litteraturliste

- Andersen, Vilhelm. Guldhornene, Et bidrag til den danske romantiks historie. Det Nordiske Forlag, København, 1896.
- Bay, Svend Aage. Danske Studier, ”Nogle bemærkninger om guldhornenes billeder”. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag. København, 1948, s. 1-21.
- Brix, Hans. Guldhornene fra Gallehus. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag. København, 1949.
- Busck, Steen. Danmarkshistorien. Århus Universitetsforlag. Århus, 2002.
- Gyldendal, Den Store Danske,
http://denstoredanske.dk/Danmarks_Oldtid/Yngre_Jernalder/Gyldne_tider_400-550_e.Kr/Guldhornene_fra_Gallehus (anskuet 1.5.2016).
- Forfatterweb.dk,
<http://www.forfatterweb.dk/oversigt/zoehenschlaeger00/zoehenschlaeger03>
(anskuet 1.5.2016).
- Jørgensen, Dorthe. Skønhedens metamorfose, De æstetiske idéers historie. Syddanske Universitetsforlag. Odense, 2001.
- Mortensen, Klaus P., og Schack, Mary, red. Dansk litteraturs historie 1800-1870, bind 2. Gyldendal. København, 2008.
- Oehlenschläger, Adam. Digte 1803. København, 1802.
- Rasmussen, Henrik, red. Gads Litteraturlæksikon. Gads Forlag. København, 2012.
- Sandstrøm, Bjarne o. fl. Hovedsporet. Gyldendal. E-bog.
- Sigvaldason, Guðmundur. Náttúrusýn, Safn greina um siðfræði og náttúru, ”Náttúrusýn Jarðfræðings“. Háskóli Íslands, Rannsóknarstofnun í siðfræði. Reykjavík 1994, s. 287-292.
- Wentzel, Knud. Utopia. Munksgaard. København, 1990.

8. Resumé på dansk

I 1802 skrev Adam Oehlenschläger digtet *Guldhornene* efter en 16 timers samtale med Henrik Steffens, som lige havde introduceret romantikkens ideer i Danmark, med sine forelæsninger på Københavns Universitet. Digtet kom ud i bogen *Digte* 1803, og både digtet og bogen er blevet dansk litteraturs arvesølv. Digtet er universalromantikkens programdigt og det præsenterer romantikkens ideer på en eskatologisk måde. De to guldhorn blev fundet ude i marken ved byen Gallehus i Tønder i Sønderjylland, det første i 1639 og det andet 1734. I digtet bliver hornene symboler på naturbevidstheden, og er gaver fra de oldnordiske guder til samtiden, som stræber efter glimt fra oldtiden. Men samtiden aner ikke guldhornenes sande værdi og ser kun deres materielle værdi. Det udløser dommedagsvarsler, hvor himlen sortner og storme brager, og guderne tager hornene tilbage. I virkeligheden blev hornene stjålet i 1802 af en fattig guldsmed, Niels Heidenreich, og omkring et år senere opdagedes det, at han havde omsmeltet dem og solgt guldet.

I opgaven er romantikkens ideer beskrevet, og det historiske miljø i Danmark omkring 1800, da Steffens introducerede romantikken i Danmark og satte ild til den 22-årige jurastuderende Adam Oehlenschläger. Digtet er så analyseret og der gives en skildring på digtets romantiske budskab, men det indeholder alle af romantikkens grundelementer. Det kritiserer oplysningstidens betoning af fornuften, på bekostning af det følelsesladede. Det giver et glimt tilbage til oldtiden med fundene af de to guldhorn, som bliver fundet af en uspoleret jomfru og en stærk, uskyldig husmand, som man kan anse som naturens børn. Den oldnordiske mytologi bliver set som ligeværdig med kristendommen, og fundene bliver annonceret af de oldnordiske guder, og guldhornene er symboler på naturbevidsthedens frembrud. Natur og historie hænger sammen og er bundet sammen af en usynlig ånd. Digtet eskaleres til dommedagsvarsler, og hård kritik på samtiden, fordi menneskene aner ikke guldhornenes sande værdi. Man kan derfor anse digtets budskab som eskatologisk. Det er ikke klart hvordan digtets eskatologi skal klassificeres, men det har rødder i både kristendommen og den oldnordiske mytologi. Men i hvert fald bruger Oehlenschläger eskatologien som et kunstnerisk middel.

Opgaven slutter med overvejelser om digtets romantiske budskab og nutiden. Hvis man anvender romantikkens ideer på nutiden har de ikke mindre betydning end for lidt over 200 år siden. Romantikken beskæftiger sig med eviggyldige temaer, hvor natur,

historie og alt er bundet sammen i en enhed, og budskabet i Gulhornene har ikke mindre relevans i nutiden end i oldtiden.

9. Resumé på islandsk

Árið 1802 skrifaði Adam Oehlenschläger ljóðið Gullhornin, eftir 16 tíma samtali við Henrik Steffens, som nokkru áður hafði kynnt hugmyndir rómantísku stefnunnar í Danmörku, með fyrirlestrum sínum við Kaupmannahafnarháskóla. Ljóðið kom út í bókinni Digte 1803 og bæði ljóðið og bókin teljast til helstu fjársjóða danskra bókmennta. Ljóðið og efni þess teljast vera fyrirmynd fyrir rómantísku stefnuna og það kynnir hugmyndir hennar með heimsendabrag. Gullhornin tvö fundust á akri við bæinn Gallehus í Tønder á Suður-Jótlendi, hið fyrra árið 1639 og hið síðara árið 1734. Í ljóðinu eru hornin gerð að táknum fyrir náttúruvitundina og eru gjafir frá hinum fornnorrænu guðum til samtímans sem þráir sýnir og leiftur frá hinni fornu tíð. En samtíminn skilur ekki hvert er hið sanna verðmæti gullhornanna og sér aðeins þau efnislegu verðmæti sem þau hafa að geyma. Það leysir út viðvaranir um heimsenda, þar sem himinn sortnar og stormar geysa og guðirnir taka hornin aftur. Í raunveruleikanum var hornunum stolið árið 1802 af fátækum gullsmið, Niels Heidenreich, og um ári seinna var upplýst að hann hafði brætt þau og selt gullið.

Í ritgerðinni er hugmyndum rómantísku stefnunnar lýst og hinu sögulega umhverfi í Danmörku í kringum 1800, þegar Steffens kynnti rómantíkuna í Danmörku og tendraði neistann hjá hinum 22 ára laganema Adam Oehlenschläger. Ljóðið er greint og því lýst hvernig það kynnir boðskap rómantísku stefnunnar en í því er að finna öll helstu einkenni rómantíkurinnar. Í því er gagnrýni á þá áherslu sem upplýsingarstefnan lagði á skynsemina, á kostnað hins tilfinningahlaðna. Í því er sýn og leiftur frá hinni fornu tíð, sem eru fundirnir á gullhornunum tveim, sem finnast af óspilltri jómfrú og hraustum vinnumanni, sem hægt er að líta á sem börn náttúrunnar. Hin fornnorræna goðafræði hefur sama gildi og kristindómurinn og það eru hinir fornnorrænu guðir sem tilkynna fundina og gullhornin eru tákn fyrir hvernig náttúruvitundin brýst út. Náttúra og saga hanga saman og eru bundin saman af hinum ósýnilega anda. Ljóðið stigmagnast til viðvarana um heimsenda og harðrar gagnrýni á samtíman vegna þess að mannfólkið skilur ekki hvert er hið sanna verðmæti gullhornanna. Boðskapur ljóðsins er því fluttur með heimsendabrag. Það er ekki ljóst hvernig ber er að flokka heimsendafræði ljóðsins en það

á rætur í bæði kristindómnum og hinni fornnorrænu goðafræði. Hvað sem því líður þá notar Oehlenschläger heimsendafræðin sem listrænan miðil.

Ritgerðin endar með hugleiðingum um hinn rómantíska boðskap ljóðsins og nútímann. Ef hugmyndum rómantísku stefnunnar er beitt á nútímann er ljóst að þær hafa ekki minna gildi en fyrir rétt yfir 200 árum síðan. Rómantíkin fæst við viðfangsefni sem eru eilíf, þar sem náttúra, saga og allt sem er, er bundið saman í einingu og boðskapurinn í Gullhornunum hefur ekki minni þýðingu í nútímanum en áður fyrr.